

ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Το Αστροϋήουδο του Βοσπόρου

ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΩΤΗ

*Κάποιοι Ινδοί έφεραν έναν ελέφαντα και τον εξέθεσαν σ' ένα σκοτεινό στάβλο...
Κι αφού ήταν αδύνατο να τον δουν με τα μάτια,
όλοι τον εξέταζαν με την παλάμη τους...
Το χέρι του ενός ακούμπησε στην προβοσκίδα και τότε είπε:
«Αυτό το ζώο είναι σαν νεροσωλήνας...»
Κάποιος άλλος άγγιξε το αυτί του.
«Αυτό το πλάσμα μοιάζει με βεντάλια...» είπε.
Ένας τρίτος χάιδεψε την πλάτη του.
«Στ' αλήθεια», είπε, «αυτός είναι ένας μεγαλόπρεπος θρόνος...»
Αν ο καθένας τους κρατούσε ένα αναμμένο κερί,
δε θα υπήρχε καμιά αντίθεση στα λόγια τους...
ΤΖΕΛΑΛΑΝΤΙΝ ΡΟΥΜΙ
Σούφι ποιητής και δάσκαλος του 13ου αι.*

Εικόνα προηγούμενης σελίδας: Γέφυρα του Γαλατά και Γενί-τζαμί

Υπήρχε μια εποχή, όχι πολλά χρόνια πριν, που το όνομα Χαρίκλεια παρέπεμπε συνειρμικά σε κυριακάτικα ταψιά με ιμάμ μπαϊλντί, σε ρόμπες κλαρωτές και φακιόλια για φασίνα. Ήταν ένα όνομα που μύριζε πάστρα με πράσινο σαπούνι, που αναποδογύριζε τα απογεύματα τα φλιτζανάκια του τούρκικου καφέ, που ακούμπαγε μια χούφτα παράδες στην ποδιά της χαρτορίχτρας και μούλιαζε κιτρινισμένα νυφικά στο λουλάκι. Ήταν ένα όνομα που, όταν το άκουγες, με την ενστικτώδη παρόρμηση του υποβόατη έβγαζες τα βρόμικα εσώρουχα για πλύσιμο.

Πάντως, όταν το άκουγε, η Χαρά έβγαζε σπυράκια. Όχι ότι δε διέθετε, έτσι κι αλλιώς, μερικά από δαύτα στο χαριτωμένο μουτράκι της, παρόλο που η θεια της η Σουλτάνα το μπλάστρωνε τακτικότερα μ' ένα μείγμα από μαγιάτικο ροδόνερο με δυο σταγόνες δαφνόλαδο και λεβάντα και παρότι η ίδια είχε πατήσει ήδη τα δεκαεννιά. Η εφηβεία είχε κάνει μια περιποιημένη αρμένικη βίζιτα εδώ και μερικά χρόνια και δεν έλεγε να ξεκουμπιστεί...

Η Χαρίκλεια Σεκέρογλου εκ Τζιμπαλίου Κωνσταντινουπόλεως και εν έτει 1918, διανύουσα ήδη επιτυχώς το δέκατο ένατο έτος της στον μάταιο τούτο κόσμο, αναλύοντας επισταμένως τον ταραχώδη μαθητικό και νεανικό της βίο, είχε καταλήξει σε κάποιο θεμελιώδες συμπέρασμα. Το ανακοίνωσε εν χορδαίς και οργάνοις και στις υπόλοιπες γυναίκες της οικογένειας Σεκέρογλου, ένα απόγευμα που τις βρήκε γλυκαμένες να απολαμβάνουν το χαλβά τους στο ονταδάκι της κουζίνας, που για τους Κωνσταντινουπολίτες αποτελούσε τον ομφαλό του σπιτιού και το κέντρο του μικρού τους κόσμου.

«Η εφηβεία είναι η δεύτερη χειρότερη περίοδος στη ζωή του ανθρώπου», δήλωσε ευθαρσώς η Χαρά με το δικαίωμα του ανθρώπου που εκφέρει μια κατασταλαγμένη και αρκούντως ώριμη σκέψη εφόσον διήνυε ήδη το πέμπτο έτος της εν λόγω περιόδου.

«Είναι, πώς δεν είναι... Αμά όχι για τον ίδιο...» μονολογούσε η Ρόζα, η μάνα της, που είχε τραβήξει των παθών της τον τάραχο αυτά τα πέντε χρόνια με τις ιδιοτροπίες της Χαράς.

«Και για τον ίδιο είναι κομματάκι, καλέ μάνα...»

«Κομματάκι για... Δε ρωτάς όμως κι εμένα τι ντερεμπεήδικα¹ αντέτια² έχω στο κεφάλι μου τόσα χρόνια;» της ανταπάντησε η μάνα της κοιτώντας τη με νόημα.

Ήταν η ώρα να δευτερολογήσει ο Νέστωρ της οικογένειας Σεκέρογλου, ονόματι θεια-Σουλτάνα, ορμηγνέοντας τον Βενιαμίν της φαμίλιας, ονόματι Χαρά...

«Εσύ εμένα άκουε, γιαβρί μ'. Τα νιάτα νιάτα είναι και για όποιον τα έχει πάντα καλά θα είναι. Ταμάμ;»

«Τι θες να με πεις, θεια-Σουλτάνα;» ρώτησε η Χαρά με ανεπιτήδευτη απορία.

«Θέλω να σε πω ότι τώρα, στην ηλικία που είσαι, εμ την ομορφιά σου έχεις, εμ την υγεία σου... Από πού κι ως πού λοιπόν είν' αχαμνά τα νιάτα;»

«Μα η ζωή δεν είναι μονάχα ομορφιά και υγεία. Υπάρχουν κι άλλα μαράζια να σεκλετίζουν έναν άνθρωπο...»

«Αν γυρεύεις σεκλέτια, εμένα διες. Σ' όλα τα κομμάτια της ζωής του ο άνθρωπος έχει βάσανα, κοκόνα μου, γιατί έτσι το έδωσε ο Θεός αυτό. Αμά δεν υπάρχει χειρότερο κομμάτι στη ζωή από τα γεροντάματα!» πιστοποίησε η θεια-Σουλτάνα με τη βεβαιότητα που της χάριζε η ηλικία της, την οποία παρακολουθούσε με τρόμο να οδεύει ολοταχώς προς τα χειρότερα.

«Όχι, επιμένω», απαντούσε η Χαρά, «η δεύτερη χειρότερη περίοδος στη ζωή του ανθρώπου είναι η εφηβεία. Η πρώτη είναι το φάσκιωμα...»

«Είναι για... Αν όμως το φάσκιωμα κι η εφηβεία μπορ άν να συνταιριαστούν, πολύ καλά θα ήταν...» μονολογούσε με υπαινικτικό ύφος η Ρόζα.

---

¹ Προκλητικές, αλλοπρόσαλλες.

² Συνήθειες.

«Μα συνταιριάζονται...» απαντούσε αφοπλιστικά η Χαρά. «Γι' αυτό δεν υπάρχουν τα σχολεία;»

Το Χαρικλάκι, κατά την προσφιλή συνήθεια των Ρωμιών της Πόλης να χρησιμοποιούν υποκοριστικά για όλα τα ονόματα, μόλις είχε κλείσει τα δεκαεννιά της χρόνια, τα πρώτα δύο μπουσουλώντας μέσα στο πατρικό ξύλινο δίπατο σπίτι και τα υπόλοιπα δεκαεφτά σεργιανίζοντας, κατά σειρά εμφανίσεως, στα σέτια³ του σπιτιού, στα σοκάκια του Τζιμπαλιού, στους μαχαλάδες της παλιάς Πόλης, στις λεωφόρους του Πέραν και τέλος, τώρα τελευταία, στην ευρύτερη ημιαστική περιοχή των προαστίων της Κωνσταντινούπολης. Δεν ήταν τυχαίο που η θεια της η Σουλτάνα, πριν ακόμα κλείσει τα οχτώ της χρόνια, σουρτούκα την ανέβαζε, σουρτούκα την κατέβαζε και σχεδόν κάθε βράδυ της μούλιαζε τα πόδια σ' ένα διάλυμα από χλιαρό νερό και δεκαπέντε σταγόνες φασκόμηλου, μύρτου και τεϊόδεντρου για να αποφύγει το πρήξιμο και να διατηρήσει την αλαβάστρινη όψη τους.

Αν για τα γούστα των Οθωμανών η ομορφάδα και η χάρη μιας γυναίκας επικεντρώνονταν στις καμπύλες και στα πιασίματα, για τα γούστα των Ρωμιών το αντίστοιχο ουσιώδες εστιαζόταν στην κατατομή του προσώπου και στα λεπτά χαρακτηριστικά, και για τους Αρμεναίους στο διάφανο του δέρματος και στην προίκα, η Χαρά σχεδόν αποτελούσε «το μήλον της έριδος» στα γαμπροπάζαρα των φυλών της Πόλης. Γιατί, αν δεν ήταν συν τοις άλλοις και σπάταλη, η γοητεία της θα άγγιζε το απόλυτο, μιας και θα επεκτεινόταν και στην τέταρτη μεγάλη ράτσα της Κωνσταντινούπολης, τους Εβραίους. Δικαίως λοιπόν ο πατέρας της ο Παναγιωτάκης ο Σεκέρογλου, αν και Ρωμιός, αν και Κωνσταντινουπολίτης, αν και πιστός χριστιανός, κάθε φορά που την αντίκριζε, πετούσε σπίθες και τα μάτια του άστραφταν σαν να αντίκριζε, επιτέλους, ουρί του Παραδείσου.

Η Χαρά εκ Τζιμπαλιού τη νοικοκυροσύνη δεν την είχε περί πολλού κι ούτε σκάμπαζε και πολλά από δαύτη. Μονάχα με την καθαριότητα καταπιανόταν τακτικώς και αδιαλείπτως. Την ατομική εννοείται...

Παρ' όλες τις πιέσεις που δεχόταν, παρά τις «ψιλές» που πέφτανε αραιά και πού με την οικογενειακή μασιά, παρά τα «καντήλια» που της πετούσαν, κυριολεκτικά και μεταφορικά, ιδίως σε περιόδους εντατικής λάτρως, όπως τα Χριστούγεννα και το Πάσχα, παρά τις επίμονες παραθέσεις ρωμαϊκών γνωμικών από τη Ρόζα («Η καλή νοικοκυρά είναι δούλα και κυρά») και τουρκικών παροιμιών από τη θεια-Σουλτάνα («Ισλεγιέν ντεμίρ ισιλντάρ»⁴), τα αποτελέσματα στο πεδίο της νοικοκυροσύνης της Χαράς ήταν πενιχρά, σαν κρέας σε μεγαλοβδομαδιάτικο τραπέζι αρχιμανδρίτη. Τόσο που η μάνα της η Ρόζα, Σμυρνιά εκ καταγωγής και Πολίτισσα εκ μεταγραφής, έφτανε

³ Πλατύσκαλα.

⁴ Σίδηρος που δουλεύεται, λάμπει.

αλαφιασμένη και απαυδισμένη μια να σιχτιρίζει την ακαμάτρα κόρη και μια ν' ανάβει κεριά στο εικονοστάσι μετανιωμένη για το σιχτίρισμα, ενώ η θεια-Σουλτάνα, που ήξερε το παρελθόν και της μάνας, έκλεινε την παράσταση μονολογώντας: «Τι τα θες, τι τα γυρεύεις, κατά τα σκατά και το φτυάρι...»

Μια σειρά ανώμαλες, κατά τη θεια-Σουλτάνα, και ανώφελες, κατά τη Ρόζα, δραστηριότητες γέμιζαν τον ελεύθερο χρόνο της Χαράς, ο οποίος ήταν αρκετός τώρα που, μετά την πρωτοκαθεδρία στις απουσίες και στις αποχές, περάτωσε θυελλωδώς τις σπουδές της στο Ζάππειο Παρθεναγωγείο και ανάγκη άμεση για να δουλέψει δεν είχε. Όταν δεν έκανε ιδιαίτερα μαθήματα για να τελειοποιήσει τα γαλλικά της, όταν δεν απάγγελλε συνεπαρμένη στίχους από τον *Ερωτόκριτο*, όταν δεν έψελνε τροπάρια με μια δικιά της ανατολίτικη ερμηνεία όπου αντί για το «αμήν» τραβούσε ένα μακρόσυρτο και λιγωμένο «αμάν», όταν δε γυάλιζε με μανία τα κρύσταλλα για να τα στριφογυρίζει και να τα χαζεύει κατόπιν για ώρες μπροστά στο αναμμένο καντήλι, όταν δεν περιεργαζόταν μέσα από τα καφασωτά τους διαβάτες και τους πουλητάδες του μαχαλά τους, όταν δεν παρατηρούσε επιμελώς τον έναστρο ουρανό πλάθοντας στο μυαλό της φωτεινές μορφές και σχήματα με τα αστέρια, θα οσφραίνονταν ευωδιαστά λουλούδια και μυρωδικά βοτάνια στα λιβάδια του Κεατχανέ ή θα περιφερόταν στο «αιγυπτιακό παζάρι» μπαχαρικών του Εμίνονου για να ικανοποιήσει το πάθος του ερασιτέχνη συλλέκτη οσμών και αρωμάτων που έκρυβε μέσα της.

Τα αρώματα... Οι πρώτες θέσεις στο βαγόνι της νοσταλγίας που επιστρέφει τα μεσάνυχτα χωρίς φώτα στο σταθμό. Αρώματα, χνάρια στην καυτή άμμο κάποιων παθιασμένων ερώτων του καλοκαιριού, που θα πεθάνουν σαν τις πεταλούδες με τα πρώτα κρύα, γλυκό ξύπνημα των αισθήσεων στη θύμηση ενός απογεύματος, όταν το μαγιάτικο στεφάνι στόλιζε ένα λευκό αγαπημένο μέτωπο, λατρεμένα περιγράμματα προσώπων που χάθηκαν απ' τη ζωή μας και τα ξαναφέρνετε μπρος μας σε κάποιο γυμνό το ίχο στο φως ενός κεριού που τρεμοσβήνει, καυτή ανάσα που σημάδεψε ανεξίτηλα κάποιο ξημέρωμα αποκαμωμένο από το πάθος και το κρασί. Αρώματα δυνατά, σκανδαλιστικά, αρώματα ανεπαίσθητα, ονειρικά, αρώματα ζωογόνα. Αρώματα ποτισμένα στις αισθήσεις των κορμιών, στα υγρά των γυναικών, στις γεύσεις των φαλλών, στον ιδρώτα των εραστών, στα λουλούδια των νεκρών.

«Αχ, αρώματα, καταλύτες στη χημεία των ανθρώπων...» μονολογούσε η Χαρά εκστασιασμένη όταν της εντυπωνόταν κάποιο.

Όσοι δεν τη γνώριζαν καλά την αποκαλούσαν ζουρλοπαντιέρα. Όσοι τη γνώριζαν καλύτερα την αποκαλούσαν απλώς ονειροπαρμένη.

Η ίδια τους αποκαλούσε συλλήβδην χαϊβάνια.

Ένα μαρτιάτικο πρωινό του 1918, την ώρα που η αχλή του Βοσπόρου έκανε τη συνηθισμένη της βίζιτα στα τζαμιά της Πόλης χαρίζοντας μια επιπλέον νότα μυστικισμού και αποκρυφισμού στο πρώτο κάλεσμα του μουεζίνη, την ώρα που οι ξενυχτισμένοι νυχτοφύλακες των μαχαλάδων του Εμίνονου χουζούρευαν στα τσαϊτζίδικα ρουφώντας ένα ατζέμικο⁵ μαλακτικό τσάι πριν πάνε για ύπνο, οι καϊκτσήδες του Κεράτιου τράβαγαν τον πρωινό ναργιλέ χουζουρεύοντας ακόμα μέσα στα καϊκια τους, οι χαμάληδες του τελωνείου είχαν ζαλωθεί τα σαμάρια τους περιμένοντας το πρώτο αγώι και οι σιμιτζήδες πάνω στη Γέφυρα είχαν ήδη ξεπουλήσει τηνπραμάτεια τους σ' ένα ετερόκλητο πλήθος Τούρκων, Ρωμιών, Εβραίων και Αρμεναίων, εκείνη την ώρα μια εκστασιασμένη Χαρά, πιστή στην αγαπημένη της συνήθεια, σεργιάνιζε στη Γέφυρα του Γαλατά« περίμενε την εμφάνιση των ψαράδων, ρούφαγε άπληστα τον μυρωδάτο απ' τα σιμίτια και τους ναργιλέδες αέρα» έπαιζε με το φως και τις σκιές και στοιχημάτιζε με τον εαυτό της για την ώρα που η ομίχλη θα υποχωρούσε και θα φανερώνονταν μπροστά στα μισόκλειστα παιχνιδιάρικα μάτια της όχι μόνο οι μιναρέδες, αλλά ολόκληρα τα κτίρια των τζαμιών του Μπεγιαζίτ και του Σουλτάν-Αχμέτ.

Αν ο Αϊνστάιν έπεφτε έξω για μια φορά κι ο Θεός όντως πού και πού έριχνε τα ζάρια του, εκείνη τη συγκεκριμένη μέρα είχε φέρει εξάρες. Μια γλυκιά ζέστη είχε απλωθεί εδώ και λίγη ώρα, μόλις ένας καλοδεχούμενος ήλιος έσκασε μύτη επάνω από τους λόφους του Σκούταρι, απομακρύνοντας το πρωινό αγιάζι που περόνιαζε τα κόκαλα' μια πρώτη υποψία καθαρού και ανέφελου ουρανού υποσχόταν ένα ξέγνοιαστο σεργιάνισμα, και μια ελαφριά αύρα φύσαγε από τα ανατολικά διώχνοντας την μπόχα απ' το γκερίζι του Κασίμ-πασά μακριά από τη Γέφυρα και τα ευαίσθητα οσφρητικά κέντρα της Χαράς. Χαρά Θεού, όνομα και πράμα.

---

⁵ Περσικό. Είδος μυρωδάτου τσαγιού που προτιμούν οι Τούρκοι και το πίνουν πολύ γλυκό.